

Het
raadsel
van
Iburedrith

Hofwachterkaarten

1.

Hoort bij vraag:

EXTRA INFORMATIE/ AANWIJZING VOOR PO

Dordrecht ligt heel gunstig aan een paar rivieren. De windwijzer in de vitrine is een aanwijzing.

EXTRA INFORMATIE VOOR VO

Langs de havens van de stad vind je grote pakhuizen en opslagkelders. Eind 13de eeuw krijgt Dordrecht stapelrecht: (bulk)goederen moeten hier aan land worden gebracht en verhandeld. In vitrine 2 is dit stapelrecht te vinden.

MEER WETEN?

De handel zorgt voor een grote opkomst van ambachten in de stad: scheepsbouwers, leerlooiers, zeilmakers, bierbrouwers enz. Deze ambachten/beroepen zijn allemaal verenigd in de zogenaamde gilden, een soort vakbonden van toen. Samen staan de leden sterk en zorgen ze voor elkaar bij ziekte en ouderdom. In de vitrine in het 4de gewelf zijn verschillende voorwerpen van de gilden te zien.

KIJKTIPS IN DE VITRINE

Stadspanorama, ca. 1572: Door een grote overstroming, de Sint-Elisabethvloed (daarover later meer) raakt de stad in 1421 omgeven door water, de stad komt in een binnenzee te liggen. De schippers kunnen de stad omzeilen, de stad krijgt minder inkomsten.

2.

Hoort bij vraag:

EXTRA INFORMATIE VOOR PO

Hoewel glas nu heel gewoon is, was het in die tijd heel bijzonder, echt een luxe.

In de vitrine is bij het glas nog meer (voor die tijd) luxe servies te zien: tinnen kan, koperen kandelaar, beschilderde borden. Onbewerkt (niet versierd) aardewerk was voor de armere mensen.

AANWIJZING VOOR VO

Voorwerpen van klei gebakken zijn voor de eenvoudige mensen.

KIJKTIPS IN DE VITRINE

Diverse leren voorwerpen: Dankzij de dikke laag afval en klei in de bodem van Dordrecht heeft de stad nu een bijzondere collectie archeologisch leer. In zo'n bodem blijft leer namelijk goed bewaard. Hier zie je bijvoorbeeld laarzen, schoenen en trippen (houten onderschoenen).

Speelgoed: Speelgoed van uit de middeleeuwen, dat misschien helemaal niet zo anders is dan speelgoed van nu: knickers, bal, masker, slee.

Vervolg bij vraag 2 op volgende bladzijde.

2.

Vervolg bij vraag:

EXTRA AANWIJZING

Zie extra aanwijzing links onder op de vitrine 'Rijk door handel'.

Kijk op onderaan op de rode deur voor extra wegwijsclue.

3.

Hoort bij vraag:

EXTRA AANWIJZING

De extra aanwijzing is te vinden in de vensterbank.

4.

Hoort bij vraag:

Kijk linksonder op de vitrine 'ommuurde stad' voor de volgende aanwijzing.

EXTRA INFORMATIE/ AANWIJZING VOOR PO

De schutters waren een soort politie van toen. Ze reden soms op een paard en moesten vooral met zwaarden, dolken en hand-/voetbogen werken. Geweren bestonden nog niet echt.

EXTRA INFORMATIE/ AANWIJZING VOOR VO

Schutters hielpen de stads- en poortwachters. Ze werden vernoemd naar het wapen dat ze gebruikten: handboog- en voetboogschutters bijvoorbeeld. De schutterij was een groep burgers en werd opgericht om de stad te beschermen tegen aanvallen van buitenaf of om de orde te bewaken. De officieren werden benoemd door het stadsbestuur. Om de beurt hielden de schutters onder leiding van een officier de wacht. Om bij de schutterij te kunnen, moest je burger of poorter zijn van de stad. Ook moest je genoeg geld hebben om je uitrusting (wapen en kleding) zelf te kunnen betalen.

Vervolg bij vraag 4 op volgende bladzijde.

4. KIJKTIP IN DE VITRINE

Vervolg bij vraag:

Halsketting kloveniers, 1495: De mooie grote zilveren ketting links, werd naast vele andere ceremoniële dingen gebruikt als 'prijs' bij een schietwedstrijd. Er werd geschoten op een houten papegaai boven op een hoge paal. Degene die het beste schoot, was de winnaar en mocht deze papegaaienketting om.

Zie rechtsboven op de kleine rode deur voor wegwijstip.

5.

Hoort bij vraag:

KRAAK DE CODE

Lijstje met codes is te vinden in de ruimte over Huis te Merwede, direct na de Fonkeling. Bij binnenkomst meteen rechts, rechtsonder op de korte wand.

Zie links in deze ruimte, op een verwarming, voor een gedicht en clue...

6.

Hoort bij vraag:

AANWIJZING VOOR PO

Hoe hou je droge voeten?

AANWIJZING VOOR VO

Eerst bracht het de stad veel rijkdom, maar zorgde nu voor ellende.

MEER WETEN?

Als gevolg van zout-en turfwinning en achterstallig onderhoud breken tijdens een grote storm de verzwakte dijken rond de stad. Doordat alle land om de stad onder water liep, wordt Dordrecht opeens een eiland in een binnenzee. Dat bleef nog wel een eeuw zo.

Aan het einde van de 16de eeuw begint men het land stap voor stap weer in te polderen. De ramp kreeg de naam van de Heilige Elisabeth, omdat deze plaatsvond rond de sterfdag van de heilige, 19 november.

KIJKTIP IN DE VITRINE

Tijdens de Elisabethsvloed liepen dorpen onder en werden verlaten. Cruyskerke was zo'n dorp. Bij opgravingen werden de kerk en kerkhof van het dorp teruggevonden. Van een paar opgegraven schedels zijn reconstructies van het gezicht gemaakt, bijvoorbeeld van deze vrouw.

8.

Hoort bij vraag:

NAAM

De naam is te vinden meteen na de deuren rechts onderaan.

EXTRA SYMBOOL

Meteen na de deuren rechts onderaan is het extra symbool te vinden.

LIJST MET CODES

De lijst met codes is te vinden op de wand met de ramen, links onder het tweede raam van links.

9.

Hoort bij vraag:

AANWIJZING VOOR PO

Deze leider van de opstand is een verre voorvader van onze koning en heeft deels ook nog eens dezelfde voornaam.

AANWIJZING VOOR VO

Over deze man gaat ons belangrijkste volkslied.

MEER WETEN?

De bijeenkomst die werd gehouden wordt ook wel de Eerste Vrije Statenvergadering genoemd. Het was eigenlijk het begin van het eind van de Spaanse overheersing, ook al zou die nog tot 1648 duren. Een heel belangrijk moment, een eerste stap naar het vrije Nederland van nu.

10. SYMBOOL

Hoort bij vraag:

Leerlingen van het PO krijgen symbool 6.

11. MEER WETEN?

Hoort bij vraag:

(EXTRA INFORMATIE BEIDE NIVEAUS)

Hier worden de broers Cornelis en Johan de Witt bedoeld. De broers kwamen gruwelijk aan hun einde. Eén van hen werd in 1672 beschuldigd van verraad van de toekomstige koning Willem III. Op 20 augustus werden hij en zijn broer door een woedende menigte vermoord in Den Haag. Een standbeeld van Johan daar wijst nog steeds naar de plek waar het waarschijnlijk gebeurde.

EXTRA AANWIJZING

De extra aanwijzing is te vinden op het lage muurtje voor de rode deur naar de andere zaal.

12. AANWIJZING VOOR PO

Hoort bij vraag:

De beul werkte op het schavot.

AANWIJZING VOOR VO

De beul werkte niet alleen in Dordrecht, maar reisde rond tussen de verschillende steden in het zuiden van Holland. Soms was hij bezig in Den Haag en moest je als veroordeelde misdadiger dus even geduld hebben...

KIJKTIP IN DE VITRINE

Klepboek, 1642-1658 (rechtsonder): Alle vonnissen van de stad werden beschreven in de klepboeken. Soms werden er zelfs tekeningetjes bijgemaakt. De straffen werden bekend gemaakt op de stoep van het stadhuis. Om aandacht van het publiek te trekken werd daarbij geklepperd.

13. AANWIJZING VOOR PO

Hoort bij vraag:

Dit figuur was altijd dichtbij, zeker voor kleine kinderen. Slechte hygiëne, armoede en weinig (kennis van) medische zorg zorgden hiervoor.

AANWIJZING VOOR VO

Slechte hygiëne, + armoede + weinig (kennis van) medische zorg = . . .

EXTRA INFO

Door slechte hygiëne, weinig (kennis van) medische zorg of geld om verzorgd te worden, was de dood ‘altijd dichtbij’. Mensen gingen snel dood en werden minder oud dan nu. Er werden veel kinderen geboren, maar er stierven er ook veel al heel jong. In 1621 werd deze vierling geboren, dat was wel heel bijzonder. Het meisje rechts ligt als enige apart van haar zusjes en broertje. Zij leeft niet meer, zij stierf 1,5 uur na de geboorte.

KIJKTIP IN DE VITRINE:

Op de bodem van de vitrine zijn diverse voorwerpen van dokters en apothekers te zien: een amputatiezaag, aderlaatmesjes in een etui, zalfpotjes en pispotjes bijvoorbeeld.

Vervolg bij vraag 13 op volgende bladzijde.

13.

Vervolg bij vraag:

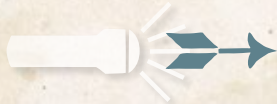
De lijst met codes is te vinden bij het rechter raam, onderaan bij de vloer in de hoek.

Wegwijstip is te vinden links van de deur naar het trappenhuis.

Oude graffiti van de monnik is te vinden halverwege de stenen trap. Stephanus was hier...

Extra wegwijstip op de witte deur bij het handvat.

14. Er bestaan vandaag de dag allerlei uitdrukkingen en gezegden die uit deze bijbel komen.

Hoort bij vraag:

Denk bijvoorbeeld aan:

- Wie een kuil graaft voor een ander, valt er zelf in (als je bij iemand anders iets uit wilt halen, word je daar vaak zelf het slachtoffer van).
- Iemand op handen dragen (iemand heel erg bewonderen).
- Er is niets nieuws onder de zon (alles is al een keer eerder gebeurd).

EXTRA AANWIJZING

De extra aanwijzing is te vinden op de tweede balk van links.

15. EXTRA SYMBOOL

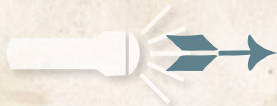
Hoort bij vraag:

Het extra symbool is te vinden links in de hoek naast de digitale landkaart van Nederland (rechts van deur).

KRAAK DE CODE:

De lijst met codes is te vinden bij het linkerraam, links beneden bij de vloer.

Extra wegwijstip boven de rode deuren.

16. KIJKTIP IN DE VITRINE

Hoort bij vraag:

Model van een houtvlot, schaal 1:200, 2014: De houtvlotten die over de rivier naar Dordrecht kwamen, waren soms wel 300 meter lang en 50 meter breed! Daar past de toren van de Grote Kerk met zijn 65 meter makkelijk 4,5 keer in . . .

17. SYMBOOL

Hoort bij vraag:

Leerlingen van het PO krijgen symbool 4.

18.

Hoort bij vraag:

KRAAK DE CODE

De lijst met codes is te vinden op de houten balk aan de raamzijde.

Wegwijstip rechts naast het rechter raam.